

ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในระบบดิจิทัล: ศึกษากรณีพะเยาทีวีชุมชน**Relate factors contributing of Community television on digital TV Platform:****The study case of Phayao Community TV**สุกนันท์ อุทธิมนตรี¹ และ นิธิดา แสงสิงแก้ว²**บทคัดย่อ**

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในระบบดิจิทัล (ศึกษากรณีพะเยาทีวีชุมชน) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชน ไปจนถึงข้อเสนอแนะจากตัวแทนผู้ชมและนักวิชาการ และความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการทีวีชุมชนในอนาคต ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการศึกษาจากเอกสาร โดยใช้แนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา แนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน แนวคิดสื่อชุมชน แนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และแนวคิดการบริหารจัดการบุคคลกรในสื่อชุมชนมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่าในปัจจุบันเริ่มมีการรวมกลุ่มเพื่อจัดตั้งทีวีชุมชนในหลากหลายพื้นที่ของประเทศไทย โดยพะเยาทีวีชุมชน นับเป็นทีวีชุมชนที่เริ่มมีการทดลองผลิตรายการออกอากาศได้อย่างต่อเนื่อง และเริ่มมีรูปแบบการดำเนินการที่เห็นเป็นรูปธรรมโดดเด่น อีกทั้งยังเป็นทีวีชุมชนนำร่องให้กับทีวีชุมชนอื่น ได้นำแนวทางการดำเนินงานไปประยุกต์ใช้ ซึ่งปัจจัยหลักที่ทำให้พะเยาทีวีสามารถเกิดขึ้นได้คือปัจจัยด้านบุคลากร ที่มีทักษะด้านวิชาชีพ นอกจากนี้ยังเปิดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จากที่เห็นประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่สาธารณะให้ชุมชนได้แสดงออกในสิ่งที่ต้องการจะนำเสนอ และสอดคล้องกับความต้องการรับชมของชุมชน จนนำมาสู่การเข้ามามีส่วนร่วมผ่านกลไกที่เปิดกว้างให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ

ในขณะที่มุมมองผู้ชมและนักวิชาการ ให้ความสำคัญกับการเปิดกว้างให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จนนำมาสู่การสร้างเครือข่าย ภายในชุมชน ทั้งเครือข่ายการขับเคลื่อนองค์กร ไปจนถึง สถาบันการศึกษาในชุมชน ที่จะเป็นส่วนสนับสนุนสำคัญในเชิงองค์ความรู้และทักษะวิชาชีพในการผลิตรายการให้กับทีวีชุมชน นอกจากนี้ยังพบว่ามีการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกชุมชน จนเกิดการรวมกลุ่มเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

จากการศึกษาพบความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบการบริหารจัดการของพะเยาทีวีชุมชนไปใช้ ควรให้ความสำคัญกับทุนด้านบุคลากรในชุมชน และองค์ความรู้ด้านทักษะวิชาชีพ ที่จะเป็นต้นทุนสำคัญในการบริหารจัดการทีวีชุมชนให้เกิดขึ้นและเข้มแข็ง เป็นทางเลือกให้กับชุมชนในการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ใกล้ตัวตรงกับสถานีโทรทัศน์ส่วนกลางที่นำเสนอเนื้อหาเหล่านี้ได้จำกัด

คำสำคัญ: ทีวีชุมชน, ทีวีดิจิทัล, สถานีโทรทัศน์บริการชุมชน¹ นักศึกษาปริญญาโท คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์² อาจารย์ประจำ หลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Abstract

The study aimed to investigate factors contributing to the emergence of community TV, the community involvement with the emergence of community TV, the regulatory policy supporting the emergence of community TV. This study also yielded recommendations towards the emergence of community TV in the views of audiences and academic representatives. This qualitative research employed data from in-depth interviews and previous academic studies. The scope of analysis framework included the uses of concepts of communication for development, communication for community, community media, community involvement in communication and human resource management in community media.

The result of this study indicated that a number of community TVs are recently formed around Thailand. The research focused on “Phayao community TV” which has started to broadcast trial programs for awhile and it has set the explicit management strategies and practices. Moreover, it has been a case model for other community TVs in several areas. It was found that supports from personnel who have ability to broadcast TV programs and community engagement were the key success to form and run Phayao TV. They have realized the mutual benefits, including a public space for the community to express and watch what they want. Such mutual benefit would lead to strong community involvement throughout production processes.

While the audience and educators emphasize involvement of community to strengthen the community networks, particularly local educational institutes, they gave a significant support in terms of delivering knowledge and professional skills to their community TV. With this, the community TV could work together with other networks, outside the community to become stronger.

The study showed the possibility of applying the management of this community TV, which was based on community members and professional knowledge. These two factors are integral as they contribute to success of the TV network, which serves as another channel for people in the area to expose themselves to less restricted information in addition to national TV alone.

Key words: Community TV, Digital TV, Broadcaster of community base service

1. บทนำ

ในปัจจุบัน หลายพื้นที่ของประเทศไทย เริ่มต้นด้วยการจัดสรรคลื่นความถี่ให้กับสถานีโทรทัศน์ระบบดิจิทัล ที่ทำให้การรับชมโทรทัศน์ในประเทศไทย มีการจัดสรรช่องสัญญาณในการแพร่ภาพและเสียงของโทรทัศน์มากถึง 48 ช่อง ในจำนวนนั้น ได้มีการจัดสรรคลื่นความถี่ให้กับภาคประชาชนจำนวน 12 ช่อง ในการจัดทำสถานีโทรทัศน์ประเภทบริการชุมชน โดยจำแนกเป็นแต่ละเขตบริการ ซึ่งจะทำให้ในแต่ละท้องถิ่น จะมีสถานีโทรทัศน์ ที่เป็นช่องทางการสื่อสารของคนในท้องถิ่น ที่จัดทำโดยคนในท้องถิ่น เพื่อคนในท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งจะสามารถนำเสนอ เนื้อหา ที่จำเพาะ เหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่นหรือเป็นพื้นที่สาธารณะในการนำเสนอเนื้อหา เพื่อประโยชน์ของแต่ละท้องถิ่น

ในขณะที่ภาคประชาชนเอง มองว่าการเกิดขึ้นของทีวีชุมชน จะเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการยกระดับการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร และการแสดงออกของชุมชน ผ่าน “สื่อโทรทัศน์” ของชุมชน ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในต่างจังหวัดยุคปัจจุบัน ที่มีพื้นที่การสื่อสารอย่างจำกัดบนพื้นที่สื่อระดับชาติ อีกทั้งการเกิดขึ้นของทีวีชุมชน ยังทำให้ชุมชน มีการเก็บรวบรวมและถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของชุมชน ในรูปแบบภาพและเสียง ที่จะสามารถนำไปถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อไป สร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่อาจได้รับความสนใจลดถอยลงในยุคปัจจุบัน ให้คงอยู่คู่กับชุมชน (ชัยวัฒน์ จันทิมา, 2557)

แต่หากมองย้อนไปในช่วงปีที่ผ่านมา ที่เริ่มมีการออกอากาศของโทรทัศน์ระบบดิจิทัล จะเห็นถึงอุปสรรคของการเปลี่ยนผ่านจากการออกอากาศในระบบอนาล็อก (Analog) สู่อุปกรณ์ดิจิทัล (Digital) ทั้งจากธุรกิจสื่อยักษ์ใหญ่ ซึ่งเป็นเจ้าตลาดเดิม ที่ไม่ต้องการจะสูญเสียความได้เปรียบในการแข่งขันกับสถานีโทรทัศน์จำนวนไม่กี่สถานีที่ออกอากาศในระบบเดิม อีกทั้งการออกกระเปียบแบบแผนต่างๆขององค์กรกำกับดูแล ก็ยังไม่มีความเด็ดขาดชัดเจน นำไปสู่ความขัดแย้งจากการตีความในมุมของแต่ละฝ่าย โดยที่มีคนดู 16 ล้านครัวเรือนเป็นผู้เสียประโยชน์ ยังไม่นับรวมถึงปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากความไม่ชัดเจนของระเบียบแบบแผนต่างๆ ที่ออกมาไม่ครอบคลุม จนต้องมีการออกมาประกาศปรับเปลี่ยนหลักเกณฑ์เป็นระยะๆ

ความตื่นตัวของทีวีชุมชนหลายท้องถิ่นที่เริ่มเตรียมตัว และบางส่วนเริ่มผลิตรายการออกอากาศผ่านช่องทางต่างๆ ที่มีอยู่เดิม ทั้ง เคเบิลทีวีท้องถิ่น และเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ในระหว่างที่รอการดำเนินการจัดสรรคลื่นความถี่จาก กสทช. ที่ยังไม่มีความชัดเจน ทำให้กระบวนการเปลี่ยนผ่านหรือการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในระบบดิจิทัล อาจเกิดปัญหาและอุปสรรคได้ในอนาคตผู้วิจัยจึงทำการศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมของทีวีชุมชน และเป็นข้อเสนอแนะไปยังองค์กรกำกับดูแลในการออกกระเปียบต่างๆ ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินการภาคประชาชน

จากที่กล่าวมา ทำให้การศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในระบบดิจิทัลทีวี : ศึกษากรณีพะเยาทีวีชุมชน” ผู้วิจัยนำแนวคิดสื่อชุมชน ที่ครอบคลุมทั้งโทรทัศน์ท้องถิ่น และวิทยุชุมชน ซึ่งมีแนวคิดการขับเคลื่อนใกล้เคียงกับทีวีชุมชนมาเป็นกรอบแนวทางในการศึกษา ควบคู่ไปกับแนวคิดด้านปรัชญาดำเนินงานต่างๆ โดยเฉพาะแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา การสื่อสารเพื่อชุมชน และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ปรัชญาดำเนินงาน และความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการที่จะนำไปสู่การเกิดขึ้นและคงอยู่ของทีวีชุมชนในอนาคต

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชน
2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนจากตัวแทนผู้ชมและนักวิชาการ
3. เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการทีวีชุมชนในอนาคต

3. การดำเนินการวิจัย

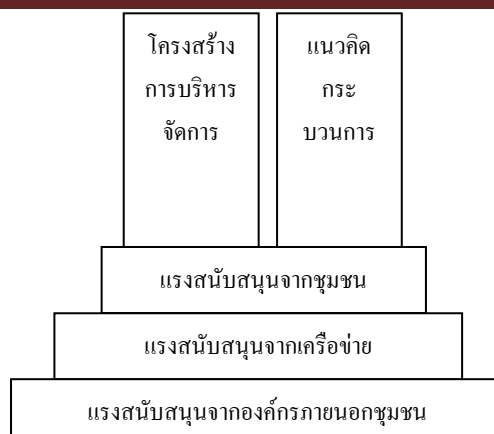
การวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในระบบดิจิทัลทีวี : ศึกษากรณีพะเยาทีวีชุมชน” เป็นการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในอนาคตอันใกล้ โดยได้ศึกษารูปแบบการบริหารจัดการ แนวคิดการดำเนินการ และการมีส่วนร่วมจากชุมชนที่เริ่มเตรียมความพร้อมในปัจจุบัน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth Interview) จากตัวแทน คณะกรรมการ และอาสาสมัครของทีวีชุมชน ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการพะเยาทีวีชุมชนโดยตรง จำนวน 7 คน นอกจากนี้ยังได้มีการรวบรวมข้อเสนอแนะจากตัวแทนผู้ชมในพื้นที่ และนอกพื้นที่ รวมถึงผู้ให้การสนับสนุน พะเยาทีวีชุมชนทั้งในส่วนองภาคธุรกิจชุมชน และเครือข่ายภาคประชาสังคมต่างๆ จำนวน 7 คน ในขณะเดียวกัน ยังได้เก็บข้อมูลจากตัวแทนนักวิชาการด้านทีวีดิจิทัล 1 คน และตัวแทนจากองค์กรกำกับดูแล 1 คน เพื่อให้ได้มิตติของ ข้อมูลที่ครอบคลุมการทำงานของทีวีชุมชนในทุกบริบท มาประกอบกับข้อมูลทางด้านเอกสารและเว็บไซต์ เพื่อนำมา วิเคราะห์สรุปผลการวิจัย

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในประเทศไทย พบว่ามีหลายพื้นที่ที่เริ่มดำเนินการรวมกลุ่ม และ สร้างการรับรู้ และความเข้าใจกับประชาชนในพื้นที่ โดยพื้นที่ที่พบว่ามีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง และเห็นการ ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมที่เด่นชัดที่สุดคือพื้นที่จังหวัดพะเยา ที่มีการรวมกลุ่มกันโดยใช้ชื่อว่า “พะเยาทีวีชุมชน” ที่ ปัจจุบันเริ่มต้นทดลองผลิตรายการผ่านช่องทางต่างๆ เช่น พะเยาเคเบิลทีวี และ สถานีโทรทัศน์ ไทยพีบีเอส อีกทั้งมี การเผยแพร่ผลงานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้ง Facebook และ Youtube ทำให้ “พะเยาทีวีชุมชน” เป็นสถานีทีวีชุมชน ดั้งเดิมที่องค์กรเครือข่ายที่มีความสนใจดำเนินการทีวีชุมชนในพื้นที่อื่นๆ ต่างให้การยอมรับ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้จะ นำเสนอผลการศึกษาเป็น 3 ส่วนดังนี้

4.1 ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของทีวีชุมชน

พะเยาทีวีชุมชน เป็นการรวมกลุ่มกันของคนทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคม ที่มีเป้าหมายในการพัฒนา สังคมและยกระดับความรู้ พัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน โดยการใช้ทีวีชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาดังกล่าว นำมาสู่การรวมกลุ่มทดลองผลิตรายการร่วมกับเครือข่ายในท้องถิ่น โดยมีกำลังหลักจากสถาบันการศึกษา และ สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส ในการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านวิชาชีพ โดยที่ชุมชนเป็นผู้กำหนดประเด็นเนื้อหาในการ นำเสนอ เพื่อให้ตรงตามความต้องการของชุมชน ซึ่งเริ่มต้นทดลองดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2556 และดำเนินการมา อย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่งจากการศึกษากระบวนการดำเนินการของพะเยาทีวีชุมชน พบว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ การเกิดขึ้นและความอยู่รอดของพะเยาทีวีชุมชน 5 ปัจจัย ซึ่งสามารถสรุปได้เป็นแผนภาพ ดังนี้

รูปที่ 1 แผนภาพแสดงปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นและความอยู่รอดของวิสาหกิจชุมชน

จากภาพสามารถจำแนกปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของวิสาหกิจชุมชนมาทำการวิเคราะห์ได้เป็น 5 ปัจจัย โดยแบ่งเป็นปัจจัยภายในได้แก่

1. ปัจจัยเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการ
2. ปัจจัยเชิงแนวคิดและกระบวนการ

ปัจจัยข้างต้น นับเป็นปัจจัยภายในที่เป็น 2 เสาหลักในการขับเคลื่อนให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ยังต้องอาศัยปัจจัยภายนอกที่จะเป็นส่วนสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนที่เกิดขึ้นมีความเข้มแข็ง และสามารถอยู่รอดได้อย่างยั่งยืนเพิ่มเติมอีก 3 ปัจจัย ที่เป็นฐานสนับสนุนที่สำคัญให้กับวิสาหกิจชุมชน ได้แก่

3. ปัจจัยสนับสนุนจากชุมชน
4. ปัจจัยสนับสนุนจากเครือข่าย
5. ปัจจัยสนับสนุนจากองค์กรภายนอก

จากปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาได้นำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์กับการดำเนินการของพะเยาวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เห็นแนวทางการบริหารจัดการที่วิสาหกิจชุมชนในอนาคต ในรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัจจัยเชิงโครงสร้างและการบริหารจัดการ

ผลการศึกษาโครงสร้างและการบริหารจัดการของพะเยาวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2549) เรื่องวิสาหกิจชุมชน ทั้งในเชิงรูปแบบการบริหารจัดการและแนวทางการนำเสนอเพื่อการพัฒนาชุมชน จากกรณีมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้โครงสร้างการบริหารจัดการที่เอื้อต่อการเข้ามามีส่วนร่วมดังนี้

1. โครงสร้างองค์กรและรูปแบบการดำเนินการ จากแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2549) กล่าวว่า ปรัชญาการทำงานของวิสาหกิจชุมชนนั้น เป็นวิทย์ “ของ” “โดย” และ “เพื่อ” ชุมชน คือต้องให้ประชาชนเข้ามาดำเนินงานในทุกขั้นตอน จึงจะเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และท้ายที่สุด เนื้อหาหรือภารกิจจะเป็นไปเพื่อประโยชน์ของชุมชน ซึ่งจากการศึกษาจะพบว่าโครงสร้างการทำงานของพะเยาวิสาหกิจชุมชนนั้น มีรูปแบบของการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวข้างต้นได้ชัด โดยมีการกำหนดให้ผู้ชม ซึ่งก็คือคนในชุมชน เข้ามามีบทบาทในการบริหารจัดการทุกระดับ ตั้งแต่การรวมกลุ่มกันเป็นสภาผู้ชม และส่งตัวแทนเข้ามาเป็นคณะกรรมการบริหารในวิสาหกิจชุมชน เพื่อเสนอแนะและขับเคลื่อนแนวความคิดการทำงานของวิสาหกิจชุมชน จนนำไปสู่การกำหนดแนวทางการนำเสนอประเด็นเนื้อหาผ่านผู้ผลิตรายการซึ่งก็เป็นคนในชุมชน ซึ่งเมื่อมีการขับเคลื่อนกลไกนี้อย่างต่อเนื่องก็จะทำให้วิสาหกิจชุมชนเกิด

ความเข้มแข็ง จากการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในชุมชน นี่เองนับเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้พะเยาที่วิชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปพร้อมกับการสนับสนุนจากชุมชน ที่จะนำไปสู่กระบวนการในการพัฒนาทั้งสองส่วนไปพร้อมกัน

2. การบริหารงานด้านบุคคล นับเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนพะเยาที่วิชุมชนในทุกกระบวนการ เนื่องจากการเปิดโอกาสให้คนจากหลายกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานของวิชุมชนในรูปแบบของอาสาสมัคร ตั้งแต่ระดับคณะกรรมการจนถึงบุคลากรในการทำงาน ซึ่งหากพิจารณาจาก แนวคิดการบริหารงานด้านบุคคลขององค์กรสื่อในระดับชุมชน ของ กาญจนา แก้วเทพ (2549) ว่าการบริหารงานด้านบุคคลของสื่อชุมชนนั้น จะต้องมีการมีทั้งพนักงานประจำ และอาสาสมัคร ในการรับผิดชอบส่วนงานด้านต่างๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานและมีความสม่ำเสมอในการผลิตรายการและออกอากาศ ซึ่งหากเปรียบเทียบกับกรณีการดำเนินการของพะเยาที่วิชุมชนแล้วพบว่า มีเฉพาะในส่วนอาสาสมัครเท่านั้น ยังขาดบุคลากรในส่วนพนักงานประจำ เนื่องจากข้อจำกัดในด้านงบประมาณที่ยังมีอย่างจำกัด อาจทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการทำงานได้ในอนาคต

3. การบริหารงานด้านการเงิน แม้ว่าเงินทุนจะมีส่วนสำคัญในการดำเนินงานวิชุมชน แต่ทั้งนี้การแสวงหารายได้ของวิชุมชน จะแตกต่างไปจากสถานีโทรทัศน์ประเภทอื่นๆ เพราะการหารายได้ของวิชุมชนนั้น สามารถทำได้แค่เพียงพอต่อการใช้จ่ายภายในสถานี ไม่ได้มุ่งแสวงผลกำไร ทำให้มีการกำหนดให้วิชุมชนนั้นสามารถหารายได้จาก 2 ทาง คือการรับเงินบริจาคหรือเงินสนับสนุนจากชุมชน และการนำเสนอโครงการเพื่อของบประมาณจากองค์กรสาธารณประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2549) ที่ได้กล่าวถึงที่มาของแหล่งเงินทุน ว่าจะต้องมาจากการระดมทุนจากความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน และการขอของบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

4. การบริหารงานด้านอุปกรณ์ เนื่องจากพะเยาที่วิชุมชนยังอยู่ในช่วงทดลองดำเนินการผลิตรายการ และยังไม่มียานสำนักงานประจำ ทำให้อุปกรณ์เครื่องมือทั้งในส่วนอุปกรณ์สำนักงานไปจนถึงอุปกรณ์ผลิตรายการ ยังคงได้รับการสนับสนุนจากอาสาสมัครที่มาร่วมกันขับเคลื่อนในช่วงทดลองทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2549) ว่าการดำเนินการต่างๆ ของสื่อชุมชนนั้นจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชน เช่น กล้องบันทึกภาพสำหรับถ่ายทำรายการ อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ในการตัดต่อก็ใช้ของกลุ่มนักศึกษาอาสาสมัครที่ร่วมผลิตรายการ อุปกรณ์สำนักงานต่างๆ ก็ได้รับการสนับสนุนจากบ้านของสมาชิกที่เป็นเจ้าภาพในการพบปะพูดคุยหรือรับผิดชอบในส่วนงานนั้นๆ ที่ใช้อุปกรณ์ต่างๆ ของตนเองในการทำงานให้กับพะเยาที่วิชุมชน โดยไม่มีค่าตอบแทน

ปัจจัยเชิงแนวคิดและกระบวนการ

พะเยาที่วิชุมชนนับเป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีการก่อตั้งขึ้นมาเพื่อเป็นสาธารณประโยชน์ของคนในระดับชุมชน โดยมีหัวใจสำคัญคือการเป็นสถานีโทรทัศน์ ของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่ต้องให้ความสำคัญกับแนวคิดและกระบวนการในการทำงาน เพื่อเป็นตัวบ่งชี้ว่าเป็นขับเคลื่อนที่วิชุมชนที่เกิดจากพลังของชุมชนอย่างแท้จริง

1. เป้าหมายของการสื่อสาร นับเป็นปัจจัยสำคัญที่สร้างการให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในชุมชน ซึ่งจากแนวคิดของ ภทรา บุรารักษ์ (2556) ที่ได้สรุปคุณลักษณะร่วมที่สำคัญของสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่นทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ พบว่ามีเป้าหมายร่วมที่สำคัญคือ การทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน เพื่อการ

ขับเคลื่อนและพัฒนาชุมชน ซึ่งคล้ายคลึงกับการทำงานของพะเยาที่วิชุมชน ที่ทุกคนมีเป้าหมายในการทำงานเดียวกัน นั่นก็คือการมุ่งเน้นการพัฒนาชุมชน แต่ยังคงมีความแตกต่างกันในมุมมองความเป็นเจ้าของของสถานีโทรทัศน์ท้องถิ่น ที่อาจเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาพัฒนาให้กับชุมชน ในขณะที่พะเยาที่วิชุมชนเกิดจากกระบวนการขับเคลื่อนของภาคชุมชนด้วยตัวชุมชนเอง

2. รูปแบบการสื่อสาร พะเยาที่วิชุมชนมีการสื่อสารแบบ 2 ทาง คือทั้งในส่วนของผู้ผลิตรายการส่งสารไปยังผู้รับ และผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบกลับต่อสารนั้นๆ ทั้งนี้ยังมีการไหลของข้อมูลอีกจากหลากหลายทิศทาง เนื่องจากการเป็นการทำงานที่ใกล้ชิดชุมชน ทำให้สามารถรับเสนอแนะ ความคิดเห็น หรือมุมมองต่างๆ จากชุมชนได้ตลอดเวลา สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเพื่อชุมชน ของกาญจนา แก้วเทพ (2549) ที่กล่าวว่า การสื่อสารเพื่อชุมชนนั้น จะมีทิศทางการไหลของข้อมูลที่หลากหลาย โดยเฉพาะในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนมุมมองความคิดเห็นที่จะเกิดขึ้นตลอดเวลา ซึ่งจะนำไปสู่การสื่อสารที่ตอบสนองความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม (อ้างถึงใน สุรสิทธิ์ วิฑารัฐ, 2549) ได้ให้ข้อเสนอเรื่องกระบวนการทัศน์ใหม่ในการพัฒนาชุมชน ที่กล่าวว่า เมื่อเกิดการบูรณาการจากหลายภาคส่วน เพื่อขับเคลื่อนไปสู่ความต้องการของชุมชนเป็นหลัก ก็จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้อย่างมีศักยภาพ จากแนวคิดเหล่านี้เองสามารถตอบโจทย์ในการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของพะเยาที่วิชุมชนที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งในการทำงาน และทำให้พะเยาที่วิชุมชนอยู่รอดได้อย่างมั่นคง

3. บทบาทหน้าที่ จากการกำหนดบทบาทหน้าที่ของพะเยาที่วิชุมชนที่ให้ความสำคัญกับการเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนชุมชนโดยการกระตุ้นให้ภาคประชาชนในชุมชนมีความเข้มแข็งในทุกมิติ ทั้งในมุมของการเป็นผู้รับสารที่มีศักยภาพในการสะท้อนมุมมองความต้องการของตนเองออกมา ไปจนถึงการถ่ายทอดเรื่องราวต่างๆ ของชุมชนเพื่อให้เกิดการตระหนักถึงคุณค่าขององค์ความรู้ และวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ที่มีเป้าหมายเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเห็นคุณค่าของตนเอง นำมาสู่ความมั่นใจในการมีส่วนร่วม และความเชื่อมั่นในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ เข้ามาช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการทักษะในด้านการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งเมื่อภาคประชาชนในชุมชนมีทักษะ มีความเข้มแข็ง ก็จะเป็นกลไกในการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ

4. เนื้อหาการนำเสนอ พะเยาที่วิชุมชนได้มีการกำหนดเนื้อหาในการผลิตและนำเสนอรายการต่างๆ ที่มีความหลากหลายทั้งประเภทรายการข่าว รายการสาระบันเทิง ซึ่งทุกรายการมีจุดร่วมของเนื้อหาในการนำเสนอที่สำคัญ คือมีลักษณะเนื้อหาที่คนในชุมชนสามารถเข้าใจได้ง่าย เป็นเรื่องราวที่ใกล้ชิดกับคนในชุมชน มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน และมีความสำคัญกับชุมชน สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารชุมชน ที่มีการกล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของการสื่อสารชุมชน ว่าจะต้องมีความเหมาะสมในการรับสารของกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นหนักไปที่เรื่องเร่งด่วนหรือมีความสำคัญกับชีวิตประจำวันของคนในสังคมนั้น ทั้งนี้วิธีการสื่อสารจะต้องกระตุ้นให้ผู้รับสารในท้องถิ่นเกิดความสนใจและให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการรับรู้ปัญหาและนำไปสู่การแก้ปัญหาของชุมชน

5. การมีส่วนร่วมของชุมชน การดำเนินการของพะเยาที่วิชุมชน มีการเปิดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ ตั้งแต่ในการกำหนดนโยบายในการดำเนินการของสถานีที่มีการคัดเลือกตัวแทนจากสภาผู้ชม รวมถึงคณะกรรมการต่างๆ ก็มาจากภาคประชาชนในชุมชน ในขณะที่กระบวนการผลิตรายการก็ใช้อาสาสมัครจากคนในชุมชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการนำเสนอเรื่องราวของท้องถิ่นตัวเอง จนสุดท้ายในฐานะผู้รับสารก็มีส่วน

ร่วมทั้งในส่วนของการเปิดรับข่าวสารจากสื่อของตัวเองแล้ว ยังมีส่วนร่วมในการเสนอแนะมุมมองความคิดเห็นกลับไปสู่ผู้ผลิตรายการนำเสนอในโอกาสต่อไป จากกลไกนี้เองสะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมระหว่างชุมชนกับพะยาที่วิชุมชนที่เกิดขึ้นในทุกกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่มีการแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในทุกระดับ โดยเฉพาะในส่วนของการกำหนดนโยบาย ที่จะสะท้อนความเป็นสื่อชุมชนตามหลักการดำเนินการที่เป็น ของชุมชน โดยชุมชน และเพื่อชุมชน ได้อย่าง

ปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนของพะยาที่วิชุมชน

จากการศึกษากระบวนการขับเคลื่อนพะยาที่วิชุมชนให้ก่อร่างและสามารถดำเนินการมาได้ เกิดจากปัจจัยการสนับสนุนจากชุมชนเป็นหลัก ซึ่งได้รับความร่วมมือและได้รับการสนับสนุนในหลากหลายมิติ ทั้งในส่วนของการเป็นผู้รับสารที่กระตือรือร้น และให้มุมมองเสนอแนะการทำงานของวิชุมชน รวมไปถึงส่วนหนึ่งยังสนับสนุนโดยการเข้ามาเป็นอาสาสมัครในการทำงานเพื่อให้วิชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปได้ และในอนาคตอาจมีการสนับสนุนในเชิงการเงินเพื่อคอยช่วยเหลือให้วิชุมชนสามารถอยู่รอด ทั้งนี้ความสนับสนุนดังกล่าวเกิดจากการเห็นประโยชน์ร่วมกันของการมีอยู่ซึ่งวิชุมชน ของชุมชนนั้นๆ ทำให้ทุกภาคส่วนพร้อมที่จะให้การสนับสนุนตามศักยภาพและบริบทที่สามารถให้การสนับสนุนได้ สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารชุมชน ของกาญจนา แก้วเทพ (2549) ที่กล่าวว่า การสนับสนุนจะเกิดขึ้นเมื่อประชาชนเห็นความจำเป็นของการสื่อสารของตน ซึ่งการจะเกิดขึ้นได้ย่อมเกิดจากทัศนคติและความเข้าใจในหลักการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแนวใหม่ ที่จะต้องมีความเข้าใจว่าการพัฒนานั้นไม่ได้ตีความในเชิงเศรษฐกิจแค้อย่างเดียวถึงมิติในเชิงความเข้มแข็งของชุมชน ที่จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนเพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งไปพร้อมๆ กัน ภายใต้การสนับสนุนจากองค์กรในท้องถิ่นที่มีศักยภาพผ่านองค์ความรู้และเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้การสื่อสารนั้นมีประสิทธิภาพและสามารถดำเนินการไปได้อย่างต่อเนื่อง

ซึ่งยังตรงกับการศึกษาของ ภัทธา บุรารักษ์ (2556) ที่ได้สรุปคุณลักษณะร่วมที่สำคัญในการดำเนินการโทรทัศน์ส่วนท้องถิ่นทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยหนึ่งในคุณลักษณะร่วมที่สำคัญ นั่นก็คือ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เพราะนับเป็นหัวใจสำคัญในการดำเนินงาน โดยขกรณศึกษาจากสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (ภาคเหนือ) ที่แม้จะเป็นสื่อของรัฐและดำเนินการเพื่อรัฐเป็นหลัก แต่ยังคงมีความพยายามในการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อให้ได้รับการตอบรับจากท้องถิ่นและสามารถอยู่รอดได้

ปัจจัยสนับสนุนจากเครือข่ายในการขับเคลื่อนพะยาที่วิชุมชน

การขับเคลื่อนพะยาที่วิชุมชนนั้นเกิดจากการเคลื่อนไหวของเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่จังหวัดพะยา ที่มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่อื่นๆ ในขณะเดียวกันส่วนหนึ่งก็มีเครือข่ายจากสภาผู้ชมผู้ฟังไทยพีบีเอส ทำให้เกิดการร่วมมือของเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนเนื้อหา และองค์ความรู้ของการทำวิชุมชนระหว่างพะยาที่วิชุมชน กับวิชุมชนในพื้นที่อื่นๆ อีกทั้งยังได้รับการสนับสนุนในเชิงข้อมูล และเนื้อหาจากเครือข่ายความร่วมมือภาคประชาสังคมอื่นๆ ที่มีความร่วมมือกันมาแต่เดิม ทำให้พะยาที่วิชุมชนสามารถขับเคลื่อนมาได้ โดยเฉพาะในระยะแรกเริ่ม ที่ได้รับการสนับสนุนจากสถานีโทรทัศน์สาธารณะระดับชาติ ซึ่งก็คือ ไทยพีบีเอส ในการให้คำแนะนำ องค์ความรู้ในการผลิตรายการ ไปจนถึงให้การสนับสนุนพื้นที่ในการนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อ ทำให้พะยาที่วิชุมชนเป็นที่รู้จัก และมีแนวทางในการทำงานที่มีความเข้มแข็งและสามารถอยู่รอดได้ในอนาคต สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ของ กาญจนา แก้วเทพ (2549) ที่ได้ระบุถึงปัจจัยความร่วมมือระหว่างสถานีวิทยุชุมชนในพื้นที่ต่างๆ ที่รวมตัวเป็นเครือข่าย เพื่อสนับสนุนการทำงานซึ่งกันและกัน ใน

เชิงเนื้อหาการนำเสนอออกอากาศและการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่ใช้ในการดำเนินการไปจนถึงการบริหารจัดการ และอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ คือ เครือข่ายความร่วมมือ ที่เป็นทุนทางสังคม โดยเฉพาะในช่วงแรกของการดำเนินการที่ชุมชนอาจไม่มีวัตถุดิบด้านต่างๆ มากพอ อาจรับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกในลักษณะความร่วมมือระหว่างชุมชน และหน่วยงานอื่นๆ เพื่อเป็นการนำองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือมาเป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างวิถชุมชนและสร้างพื้นที่สาธารณะของชุมชนบนวิถชุมชน

ปัจจัยสนับสนุนจากองค์กรภายนอกต่อการขับเคลื่อนพะยาที่วิชุมชน

แม้ว่าการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกจะไม่มีผลต่อการเกิดขึ้นของวิชุมชนโดยตรง แต่กลับมีผลต่อความอยู่รอดของวิชุมชนอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในส่วนขององค์กรกำกับดูแล ซึ่งนับเป็นองค์กรภาครัฐที่มีบทบาทในการกำหนดทิศทาง และความเป็นไปของวิชุมชน รวมไปถึงการออกกฎหมายรองรับการดำเนินการที่วิชุมชนให้ถูกต้องตามกฎหมาย มิฉะนั้นการดำเนินการของวิชุมชนภาคประชาชนที่กำลังขับเคลื่อนกันอยู่ ก็จะมีสถานภาพกลายเป็นวิชุมชนเถื่อน นอกจากนี้การออกกฎระเบียบข้อบังคับต่างๆ โดยเฉพาะในส่วนของข้อกำหนดการหารายได้ของวิชุมชน หรือแม้แต่เงินสนับสนุนที่จะองค์กรกำกับดูแลมีนโยบายจะสนับสนุนในส่วนนี้ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการอยู่รอดของวิชุมชนทั้งสิ้น สอดคล้องกับหลักคิด Alternative Paradigm ของแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา ที่ Berrigan F.J. (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2543) ที่กล่าวว่า การพัฒนาของประเทศโลกที่สามยังอยู่ในรูปแบบของการวางแผนจากส่วนกลาง ซึ่งบางครั้งอาจทำได้ล่าช้า หรือพัฒนานั้นไม่ตรงตามความต้องการของประชาชน ดังนั้นอาจมีการหาจุดร่วมในการพัฒนาไปพร้อมกันจากชุมชน และองค์กรส่วนกลาง เพื่อให้เกิดการคานอำนาจระหว่างส่วนบนและส่วนล่าง ในการกำหนดทิศทางในการพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสอดคล้องกับนโยบายเป้าหมายของการพัฒนานั้นๆ จากส่วนกลาง ที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนจากทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปพร้อมกัน

4.2 ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการที่วิชุมชน

การดำเนินการขับเคลื่อนพะยาที่วิชุมชน นับเป็นการขับเคลื่อนวิชุมชนภาคประชาชนที่มีการถอดแบบการบริหารจัดการมาจากสถานีโทรทัศน์สาธารณะระดับชาติหรือไทยพีบีเอส ซึ่งจากการทดลองดำเนินการยังพบข้อจำกัดหลายประการ โดยเฉพาะในส่วนของช่องทางออกอากาศที่ยังคงรอความชัดเจนจากองค์กรกำกับดูแลในการจัดสรรคลื่นความถี่ ที่ทำให้การเข้าถึงเนื้อหาการที่ผลิตโดยพะยาที่วิชุมชนนั้นยังสามารถทำได้อย่างจำกัด ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมข้อเสนอแนะจากตัวแทนผู้ชม เครือข่าย และนักวิชาการ มาวิเคราะห์เพื่อเป็นแนวทางดำเนินการที่วิชุมชนในอนาคต ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ส่วนดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในด้านการจัดการ

การจัดการด้านบุคลากร จากการเก็บข้อมูลในสนามวิจัย พบว่า ความเข้าใจในเรื่องที่วิชุมชนของประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ ยังอยู่ในวงจำกัด ส่วนประชาชนทั่วไป ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเกิดขึ้นของวิชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนในพื้นที่ อำเภอเมืองพะเยา อำเภอจุน และอำเภอดอกคำใต้ ซึ่งเป็นพื้นที่หลักในการรวมกลุ่มกันของคณะกรรมการก่อตั้ง ในขณะที่อำเภออื่นๆ ได้มีการพูดคุยหรือผ่านตัวแทนในแต่ละอำเภอ แต่การกระจายข้อมูลยังสามารถทำได้จำกัด ทำให้การคัดเลือกตัวแทนคณะกรรมการ อาสาสมัคร หรือแม้แต่ตัวแทนสภาผู้ชม ที่เข้ามาเป็นบุคลากรของพะยาที่วิชุมชน อาจไม่ได้เป็นตัวแทนที่สะท้อนความเป็นตัวแทนของคนทั้งจังหวัดพะเยา

ด้านตัวแทนผู้ชมในพื้นที่วิจัย มองว่า น่าจะมีการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับกลุ่มตัวแทนประชาชนที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ตัวแทนที่มีความหลากหลายเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการของพะเยาทีวีชุมชน หรืออย่างน้อยก็จะได้ช่วยในการเสนอแนะประเด็น หรือข้อมูลให้กับผู้ผลิตรายการ ได้นำไปต่อยอดในการทำงาน รวมถึงช่วยติดตามและร่วมผลักดันให้เกิดทีวีชุมชนที่เป็นประโยชน์กับชุมชนเอง (จิตภา ปราสาททอง, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2558)

การจัดการด้านการเงิน จากการศึกษาพบว่า ภาคประชาชนและภาคธุรกิจ พร้อมทั้งจะให้การสนับสนุนหากมีการเปิดรับบริจาค ทั้งนี้ทีวีชุมชนเอง ต้องทำให้คนในชุมชนมองเห็นประโยชน์ของการเกิดขึ้นของทีวีชุมชนในชุมชนของตนเอง หรือแม้แต่ภาคธุรกิจเอง ก็พร้อมที่จะให้การสนับสนุนในส่วนของการว่าจ้างในการผลิตรายการ หรือนำเสนอกิจกรรมที่ทางภาคเอกชนจัดขึ้นและเป็นประโยชน์กับชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้ในการนำไปบริหารจัดการ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในการนำเสนอของทีวีชุมชน

ในส่วนของการหารายได้ของทีวีชุมชนในมุมมองของนักวิชาการ ให้ข้อเสนอว่า อาจศึกษาแนวทางการดำเนินการจากต่างประเทศที่มีความหลากหลาย ทั้งแนวทางการจัดตั้งกองทุนเพื่อให้งบประมาณสนับสนุน หรือแม้แต่การเปิดโอกาสให้ทีวีชุมชนสามารถหารายได้ แต่ให้อยู่ในกรอบที่จำกัด โดยไม่ขัดกับเงื่อนไขหรือแนวทางในการเป็นสื่อชุมชน ทั้งนี้การแนวทางการพิจารณาอาจต้องมองจากสภาพความเป็นจริง และข้อจำกัดของภาครัฐในการให้งบประมาณสนับสนุน เพื่อให้ทีวีชุมชนสามารถอยู่รอดได้ท่ามกลางสภาวะปัจจุบัน (สิขเรศ ศิริกานต์, สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2558)

การจัดการด้านอุปกรณ์ ปัจจุบันพบว่าอุปกรณ์เครื่องใช้ทั้งหมดที่นำมาใช้ในการดำเนินการของพะเยาทีวีชุมชน ตั้งแต่อุปกรณ์สำนักงาน อุปกรณ์ผลิตรายการ ไปจนถึงอุปกรณ์ออกอากาศ ใช้ลักษณะของการขอความร่วมมือจากเครือข่าย หรือกลุ่มคนที่เข้ามาทำหน้าที่ในส่วนงานนั้นซึ่งอาจเกิดปัญหา และความไม่ต่อเนื่องในการทำงานระยะยาว แต่หากพะเยาทีวีชุมชนทำการจัดซื้ออุปกรณ์ทั้งหมดเพื่อให้ครอบคลุมการดำเนินงานต่างๆ จะสร้างรายจ่ายจำนวนไม่น้อยและไม่สอดคล้องกับรายรับที่สามารถหาได้อย่างจำกัด และอาจทำให้พะเยาทีวีประสบปัญหาทางการเงินได้ในอนาคต

โดยเรื่องนี้นักวิชาการได้ให้ข้อเสนอแนะว่าน่าจะมีการประสานความร่วมมือในการใช้งานอุปกรณ์บางส่วนที่มีราคาสูงกับองค์กรในชุมชน เช่น การใช้สตูดิโอในการผลิตรายการจากมหาวิทยาลัยพะเยา หรือแม้แต่การใช้สตูดิโอและเครื่องส่งออกอากาศผ่านระบบของภาครัฐที่มีการวางโครงสร้างพื้นฐานไว้อย่างดี ไม่ว่าจะเป็นของ กรมประชาสัมพันธ์, ไทยพีบีเอส และ อสมท. ซึ่งเหล่านี้ล้วนเป็นองค์กรที่มีการทำงานโดยใช้จ่ายเกี่ยวกับการเงินการคลังของภาครัฐทั้งสิ้น ซึ่งหากใช้รูปแบบการขอความร่วมมือหรือแม้แต่การขอเช่าในราคาที่ช่วยแบ่งเบาภาระของชุมชน ก็จะสามารถลดรายจ่ายของทีวีชุมชนในส่วนนี้ได้ ซึ่งหากมองย้อนกลับไป รายจ่ายของทีวีชุมชนส่วนหนึ่งก็อาจจะมาจากเงินสนับสนุนจากภาครัฐเอง ซึ่งหากลดค่าใช้จ่ายส่วนนี้ ก็อาจจะช่วยลดค่าใช้จ่ายภาครัฐในการให้เงินสนับสนุนการดำเนินการของทีวีชุมชน หรืออย่างน้อยก็สามารถนำเงินนั้นไปบริหารจัดการในด้านอื่น เพื่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนได้อย่างคุ้มค่า (สิขเรศ ศิริกานต์, สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2558)

2. ข้อเสนอแนะในด้านแนวคิดและกระบวนการ

เป้าหมายของการสื่อสาร จากการศึกษาพบว่าเป้าหมายของการขับเคลื่อนพะเยาทีวีชุมชน มีการมุ่งเน้นให้ความสำคัญไปที่การพัฒนาชุมชนและประชาชนทั้งในส่วนของผู้ชมที่เป็นผู้รับสารหรือแม้แต่อาสาสมัครที่เข้ามามีผลิตรายการ ก็จะได้รับการพัฒนาทักษะองค์ความรู้ในเวลาเดียวกัน ซึ่งเป้าหมายดังกล่าวก็สอดคล้องกับมุมมองของ

ชุมชนที่มองว่า ทิวชุมชนสามารถดำเนินการได้ประสบความสำเร็จ ก็จะนำไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาชุมชนที่เกิดประโยชน์กับชุมชนในอนาคต

รูปแบบการสื่อสาร จากการศึกษารูปแบบการสื่อสารของพะเยาที่วิชุมชนกับมุมมองของผู้รับสาร ได้ให้ข้อเสนอว่า การจัดเวทีหรือการพูดคุยระหว่างผู้ผลิตรายการและชุมชนอาจมีข้อจำกัดหลายด้านที่อาจทำให้ได้ข้อมูลในการนำไปต่อยอดประเด็นเพื่อนำเสนอผ่านรายการได้ไม่ครบถ้วน เนื่องจากการรับฟังอาจเป็นกลุ่มเป้าหมายเดิมๆ หรือพื้นที่เดิมๆ เนื่องจากหากพูดถึงความเป็นที่วิชุมชนที่ระบุพื้นที่ชัดเจนอย่างเช่นที่วิชุมชนของจังหวัดพะเยา การที่จะลงพื้นที่ไปพูดคุยกับคนทุกกลุ่ม หรือทุกพื้นที่ในจังหวัด ที่มีความหลากหลายอาจทำได้จำกัด ซึ่งหากสามารถเข้าถึงกลุ่มคนต่างๆ ในชุมชนได้อย่างหลากหลาย การนำเสนอรายการต่างๆ ก็น่าจะสะท้อนความหลากหลายของชุมชนได้อย่างน่าสนใจ (จิตาภา ปราสาททอง, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2558)

บทบาทหน้าที่ จากบทบาทหน้าที่ที่พะเยาที่วิชุมชนได้กำหนดไว้ให้เป็นพื้นที่การสื่อสารของชุมชน ที่เน้นความสำคัญกับการเป็นพื้นที่สาธารณะให้กับคนในชุมชนในการนำเสนอประเด็นที่เป็นความต้องการของชุมชน ที่นำไปสู่การพัฒนา การแก้ปัญหาต่างๆ ของชุมชน ไปจนถึงการให้ความบันเทิง และการนำเสนอองค์ความรู้ของชุมชน ในขณะที่มุมมองของผู้ชมนั้นมองว่าบทบาทหน้าที่ที่สำคัญที่สุดของที่วิชุมชน นั่นก็คือการเป็นปากเสียงของคนในชุมชนเพื่อนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนในทุกมิติ นอกจากนี้ยังจำเป็นที่จะต้องนำเสนอเรื่องราวหลากหลายแง่มุมที่เกิดขึ้นในชุมชนที่จะเป็นประโยชน์ต่อคนในชุมชนเอง และสอดคล้องกับความต้องการรับชมของกลุ่มผู้รับสาร หรือผู้ชมในชุมชน (อุไรพร พรหมประเสริฐ, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2558)

เนื้อหาการนำเสนอ จากเนื้อหารายการที่นำเสนอในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ยังคงเป็นการนำเสนอองค์ความรู้ กิจกรรม ความเคลื่อนไหวและประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ในขณะที่เนื้อหาประเภทข่าวสารยังไม่โดดเด่นชัดเจน มีเพียงการสอดแทรกข้อมูลข่าวสารที่เกิดขึ้นในชุมชนผ่านเนื้อหารายการอื่นๆ เท่านั้น แต่สิ่งที่ภาคประชาชนตั้งความหวังไว้สูงสุดกับการทำงานของที่วิชุมชน นั่นก็คือการนำเสนอกลไกการทำงานขององค์กรต่างๆ ในท้องถิ่น ของทีวีท้องถิ่นที่มีความใกล้ชิดกับชุมชน สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้ง่าย ในขณะที่มีการคอยเฝ้าระวังตรวจสอบจากกลุ่มผู้ชม ซึ่งเป็นประชาชนในชุมชนด้วยกันเอง ก็จะทำให้การนำเสนอเนื้อหาต่างๆ นั้น เป็นข้อมูลเชิงลึก มีความถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อชุมชน (วีระพงษ์ กังวานนวกุล, สัมภาษณ์, 15 พฤษภาคม 2558)

การมีส่วนร่วม แม้ว่าปัจจุบัน การดำเนินการของพะเยาที่วิชุมชน จะเปิดให้มีกลไกการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับของผู้ชม ผู้ผลิตรายการ จนถึงระดับกำหนดทิศทางและนโยบายของที่วิชุมชน แต่ด้วยข้อจำกัดของช่องทางการนำเสนอหรือการกระจายของข้อมูลข่าวสารที่ยังจำกัด ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดพะเยา ยังมีการรับรู้ต่อการดำเนินการของพะเยาที่วิชุมชนในกลุ่มจำกัด ในขณะที่การศึกษาจากผู้ชมทั่วไปในจังหวัดพะเยา ให้ข้อเสนอว่า อยากเห็นการทำงานของที่วิชุมชนที่ชุมชนมีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่ผู้ชม ผู้ผลิต ไปจนถึงชั้นบริหาร และกำหนดนโยบาย ทั้งนี้การเข้ามาของคำว่าตัวแทนภาคประชาชนนั้นจะต้องหากลไกที่เป็นตัวแทนจากภาคประชาชนส่วนใหญ่ในชุมชนจริงๆ ที่ไม่ได้เป็นตัวแทนหรือกลุ่มคนเดิมๆ ที่เป็นตัวแทนในทุกกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการสะท้อนมุมมองหรือเสนอแนวความคิดในการผลิตรายการของพะเยาที่วิชุมชนในอนาคต (จิตาภา ปราสาททอง, สัมภาษณ์, 14 พฤษภาคม 2558)

โดยขณะนี้นักวิชาการภายนอกให้มุมมองว่า ชุมชนเองควรให้ความสำคัญ โดยเฉพาะในการกำหนดกลไกต่างๆ ในการทำงาน เพื่อให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างแท้จริง เพราะอาจหมายถึงความน่าเชื่อถือ

ความหวัง ของประชาชนในการมีปากเสียงเพื่อสะท้อนมุมมองความเป็นชุมชนได้อย่างแท้จริง อันจะหมายถึงความอยู่รอดของทีวี่ชุมชนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าของสื่อโทรทัศน์ในประเทศไทย (สิริเรศศิริกานต์, สัมภาษณ์, 23 เมษายน 2558)

4.3 ความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการทีวี่ชุมชนในอนาคต

จากการศึกษาแนวทางการดำเนินงานของพะเยาทีวี่ชุมชน ซึ่งนับเป็นรูปแบบการดำเนินการที่มีความแตกต่างจากสถานีโทรทัศน์ทั่วไป โดยเฉพาะการให้ความสำคัญกับคนในชุมชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ไปจนถึงเป้าหมายการดำเนินงานต่างๆ ที่มุ่งเน้นไปที่ประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสวนทางกับการทำงานของสถานีโทรทัศน์ส่วนใหญ่ ที่เน้นไปเพื่อตอบสนองต่อภาคธุรกิจ เพื่อให้มีงบประมาณเข้ามาบริหารจัดการให้สถานีโทรทัศน์อยู่รอด จากการศึกษาครั้งนี้สามารถมองเห็นถึงความเป็นไปได้ในการบริหารจัดการทีวี่ชุมชนให้เกิดขึ้นและอยู่รอดได้ในอนาคต โดยมีประเด็นที่ควรให้ความสำคัญ ดังนี้

จุดแข็ง พะเยาทีวี่ชุมชนมีจุดเด่นในการบริหารจัดการที่เป็นหัวใจสำคัญคือ การมีบุคลากรที่เข้ามาขับเคลื่อนที่มีศักยภาพและความเข้าใจในแนวทางการดำเนินงานของทีวี่ชุมชน ทั้งในส่วนของคณะกรรมการก่อตั้ง ส่วนหนึ่งก็เป็นผู้มีประสบการณ์ในแวดวงวิชาชีพมาร่วมชี้แนะให้คำแนะนำเครือข่ายภาคประชาสังคมที่มีความมุ่งมั่นในการเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนาชุมชน ให้เข้าใจในบทบาทการสื่อสารของชุมชนมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันมีสถาบันการศึกษาที่ให้การสนับสนุน รวมถึงมีนักศึกษาอาสาสมัครจากมหาวิทยาลัยพะเยาเป็นกำลังสำคัญในการผลิตรายการ ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างคนที่มีความแตกต่างกันในเชิงมุมมอง วิธีคิด ทักษะวิชาชีพ โดยมีจุดร่วมคือการต้องการพัฒนาชุมชนของตนเอง

นอกจากนี้ด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดพะเยา ที่เป็นเมืองทางผ่าน ทำให้คนในพื้นที่ต้องการให้เกิดช่องทางการสื่อสารของชุมชนในการกระตุ้นให้คนภายนอก เล็งเห็นความสำคัญและความน่าสนใจของจังหวัด โดยคาดหวังว่าจะทำให้ภาคการท่องเที่ยว รวมไปถึงเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดเติบโตขึ้น รวมไปถึงเครือข่ายภาคประชาสังคมเดิม ก็ต้องการช่องทางการสื่อสารของกลุ่ม เพื่อเคลื่อนไหวประเด็นทางสังคมในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน จากปัจจัยที่กล่าวมานี้เอง เป็นปัจจัยกระตุ้นให้คนในชุมชนให้ความสนใจ และเกิดการตื่นตัวในการมีส่วนร่วมเพื่อการขับเคลื่อนพะเยาทีวี่ชุมชนให้เป็นพื้นที่การสื่อสารสาธารณะของชุมชน

โอกาส จากจุดแข็งของพะเยาทีวี่ชุมชนที่กล่าวมานี้มาสู่โอกาสในหลายด้านทั้งการมีพื้นที่ในการปฏิบัติงานจริงของกลุ่มนักศึกษา ทำให้เกิดความสนใจในการเข้ามาทำงานร่วมกับทีวี่ชุมชน และเป็นกลุ่มที่เสริมแนวคิดของคนรุ่นใหม่ให้กับกลุ่มคนทำงานเครือข่ายภาคประชาสังคมเดิม ในขณะที่เดียวกันก็มีกลไกที่เปิดกว้างให้กับคนในชุมชนที่มีความสนใจทีวี่ชุมชน เข้ามาร่วมคิดร่วมผลิตสื่อสำหรับชุมชนของตนเอง เมื่อมีกลุ่มคนที่มีความหลากหลายมากขึ้น ก็เป็นกลไกในการป้องกันการแทรกแซงจากภาคธุรกิจและการเมือง อีกทั้งการสื่อสารที่มีความใกล้ชิดกับคนในชุมชนยังเป็นโอกาสสำคัญที่ทำให้คนในชุมชนตื่นตัว และมีความต้องการเปิดรับเนื้อหารายการจากทีวี่ชุมชน รวมถึงพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนทีวี่ชุมชน นำมาสู่ความเข้มแข็งในการทำงาน และยกระดับพัฒนาชุมชนในอนาคต

จุดอ่อน เนื่องจากคนที่เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพะเยาทีวี่ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มคนวัยเกษียณ ที่หันมาใช้เวลาว่างงานเพื่อสังคม ทำให้ในอนาคตหากยังไม่มีการสรรหาคนรุ่นใหม่เข้ามาเตรียมความพร้อม เรียนรู้แนวคิด วิธีการทำงานของทีวี่ชุมชน อาจทำให้การทำงานของทีวี่ชุมชนที่โดดเด่นในปัจจุบันขาดความต่อเนื่อง ส่วน

อีกหนึ่งกำลังสำคัญของพะเยาที่วิชุมชนอย่างนักศึกษาที่เป็นคนรุ่นใหม่ ที่ปัจจุบันยังคงมีความสนใจและพร้อมที่จะอาสาสมัครมาทำงานเพื่อสังคม แต่ในอนาคตเมื่อกลุ่มคนเหล่านี้จบการศึกษา จำเป็นต้องมีภาระทางสังคม หรือ ไม่มีแรงสนับสนุนจากทางครอบครัว อาจทำให้ความสนใจในการทำงานเพื่อสังคมของกลุ่มคนรุ่นใหม่เหล่านี้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ประกอบกับที่วิชุมชน นับเป็นเรื่องใหม่ของประเทศไทย ทำให้องค์กรกำกับดูแล ยังไม่มีกรอบแนวทางการกำกับดูแล รวมถึงแนวทางการสนับสนุนที่ไม่มีความชัดเจน ทั้งในเชิงงบประมาณ รวมไปถึงการออกกฎหมายรับรองการขับเคลื่อนของวิชุมชน ทำให้การหารายได้ของวิชุมชนยังไม่สามารถทำได้ แม้ปัจจุบันจะมีองค์กรสาธารณะประโยชน์ให้ความสนใจในการสนับสนุน แต่เมื่อไม่สามารถกำหนดงบประมาณที่ชัดเจนได้ ก็ทำให้ไม่สามารถวางแผนการใช้จ่ายงบประมาณได้ รวมไปถึงไม่มีงบประมาณสำหรับการจัดจ้างพนักงานประจำ ซึ่งอาจส่งผลถึงความต่อเนื่องในการผลิตรายการของพะเยาที่วิชุมชน

นอกจากนี้รูปแบบการสื่อสารที่เปิดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยเฉพาะในการกำหนดประเด็น อาจทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานหากจำเป็นต้องมีการผลิตรายการเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง รวมไปถึงคณะกรรมการที่มาจากหลากหลายกลุ่ม แม้จะช่วยคานอำนาจในการตัดสินใจ แต่ก็อาจทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติงาน รวมไปถึงขาดความเป็นเอกภาพในการตัดสินใจ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกระดับ หากขาดการบริหารจัดการ หรือการประมวลผลความคิดแล้วสกัดออกมาเป็นความต้องการของชุมชนที่ทุกภาคส่วนยอมรับ ก็อาจทำให้การทำงานซับซ้อนและเกิดปัญหาได้ในอนาคต

ภัยคุกคาม เนื่องจากพะเยาที่วิชุมชน ไม่มีพนักงานประจำ อาจทำให้การทำงานขาดความต่อเนื่องได้ในอนาคต ซึ่งส่วนหนึ่งเนื่องจากนโยบายภาครัฐที่ยังไม่มีความชัดเจนในการสนับสนุนงบประมาณ รวมไปถึงข้อกำหนดในเชิงการหารายได้ ทำให้ไม่สามารถวางแผนงบประมาณได้อย่างชัดเจน อาจทำให้ไม่สามารถสรรหาบุคลากรที่มีศักยภาพในการผลิตเนื้อหาบางส่วนที่ต้องใช้บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ เช่น รายการข่าว หรือการตีแผ่นโยบายการทำงานขององค์กรในท้องถิ่นเชิงลึก ที่กำหนดไว้ในบทบาทหน้าที่ และเนื้อหารายการที่จะผลิตในอนาคต ซึ่งหากไม่สามารถดำเนินการได้ตามเจตนารมณ์ รวมไปถึงไม่สามารถผลิตงานที่มีคุณภาพเพียงพอ ก็อาจทำให้กลุ่มคนที่เคยให้ความสนใจและพร้อมที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับวิชุมชน หันเหความเชื่อมั่น เลิกคาดหวังต่อการทำหน้าที่ของวิชุมชน จนอาจทำให้เลิกสนับสนุนวิชุมชนในชุมชนของตนเอง และอาจทำให้วิชุมชนไม่สามารถอยู่รอดได้ในอนาคต

5. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการก่อตั้งและขับเคลื่อนวิชุมชนในระบบดิจิทัลที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

1. การก่อตั้งวิชุมชน ควรมีการจัดเวทีสาธารณะ เพื่อสร้างการรับรู้ และทำความเข้าใจให้กับคนในพื้นที่ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กระบวนการก่อตั้ง ได้ตัวแทนจากหลายภาคส่วนในการมาขับเคลื่อนวิชุมชน ที่ครอบคลุมความต้องการที่หลากหลายของชุมชน
2. วิชุมชนในแต่ละพื้นที่ ควรมีการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันระหว่างวิชุมชนกับสถาบันการศึกษาที่มีหลักสูตรด้านนิเทศศาสตร์หรือวารสารศาสตร์ในชุมชน ซึ่งจะมีส่วนสนับสนุนที่สำคัญในการทำงานของวิชุมชน โดยเฉพาะในด้านทักษะวิชาชีพ รวมไปถึงอุปกรณ์เครื่องมือที่จำเป็น

3. องค์การกำกับดูแลควรมีแผนงานในการเกิดขึ้นของวิสาหกิจที่ชัดเจน โดยเฉพาะในขั้นตอนการเตรียมความพร้อมที่จะต้องทำความเข้าใจให้สอดคล้องกับแนวนโยบายที่จะออกมาในอนาคต รวมถึงมีแผนในการเตรียมความพร้อมด้านทักษะด้านวิชาชีพในการทำวิสาหกิจให้กับภาคประชาชนเพื่อให้เกิดวิสาหกิจที่มีคุณภาพ

4. องค์การกำกับดูแลควรมีข้อกำหนดการหารายได้ของวิสาหกิจที่มีความชัดเจน โดยเฉพาะในส่วนของการป้องกันการแทรกแซงที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงจัดสรรงบประมาณในการสนับสนุนวิสาหกิจที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดความสะดวกในการวางแผนการบริหารจัดการด้านการเงินของวิสาหกิจ

6. บทสรุป

จากการศึกษาเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดขึ้นของวิสาหกิจในระบบดิจิทัลทีวี : ศึกษากรณีพะเยาทีวีชุมชน” สามารถสรุปปัจจัยที่เป็นต้นทุนสำคัญในการบริหารจัดการวิสาหกิจที่เกิดขึ้นและอยู่รอดได้ พร้อมทั้งมีความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้บริหารจัดการวิสาหกิจที่เกิดขึ้นในอนาคต ดังนี้

1. ด้านบุคลากร เนื่องจากพะเยาทีวีชุมชนมีบุคลากรที่มีความเข้มแข็ง ทั้งในส่วนของการคณะกรรมการก่อตั้งที่มีความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพ รวมถึงนักศึกษาที่ผ่านการเรียนรู้ด้านการผลิตรายการ ทำให้การทำงานของพะเยาทีวีชุมชนสามารถดำเนินไปได้ สำหรับในพื้นที่อื่น อาจจำเป็นต้องมีตัวแทนที่มีทักษะด้านวิชาชีพเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อน และถ่ายทอดทักษะด้านวิชาชีพให้กับกลุ่มคนที่มีความสนใจ เพื่อให้มีบุคลากรที่เข้ามาขับเคลื่อนวิสาหกิจต่อไป

2. ด้านเครือข่าย นับเป็นส่วนสนับสนุนที่สำคัญให้วิสาหกิจสามารถอยู่รอดได้ทั้งเครือข่ายภาคประชาสังคมในพื้นที่ ที่ต้องการขับเคลื่อนประเด็นทางสังคมของแต่ละกลุ่ม เครือข่ายด้านสถาบันการศึกษา ที่คอยสนับสนุนด้านองค์ความรู้และทักษะวิชาชีพ รวมถึงเครือข่ายภายนอกพื้นที่ ที่อาจมีการร่วมมือในการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจให้กับกลุ่มผู้ที่มีความสนใจด้านวิสาหกิจ ในการเข้าร่วมขับเคลื่อนวิสาหกิจ รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนบุคลากรในการทำงาน หรือแลกเปลี่ยนเนื้อหารายการ ซึ่งสามารถช่วยลดข้อจำกัดด้านบุคลากรในการทำงานให้เกิดความต่อเนื่องได้ในอนาคต

3. รูปแบบการสื่อสารและการนำเสนอ ควรมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเป็นผู้เสนอแนวคิดและประเด็นควบคู่ไปกับการกำหนดประเด็นเนื้อหาจากผู้ผลิตรายการ เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน รวมไปถึงให้ได้อีกเนื้อหาที่มีความหลากหลาย ซึ่งบางครั้งอยู่นอกเหนือจากมุมมองของชุมชน ซึ่งจะเป็นการเติมประเด็นเนื้อหาและความสนใจใหม่ให้กับชุมชน นำไปสู่การยกระดับความคิดและการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่แปลกใหม่ของชุมชน ทั้งนี้ควรให้ความสำคัญกับความใกล้ชิดระหว่างวิสาหกิจกับชุมชน ที่ต้องมีการทำงานร่วมกันและผู้ผลิตรายการให้เข้าถึงชุมชนได้อย่างแท้จริง

4. การมีส่วนร่วม ควรเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ แต่ต้องอยู่ภายใต้การกรอบกติกา และการจัดการที่ชัดเจน เพื่อให้เกิดแนวทางในการทำงานที่ชัดเจนในกระบวนการคิด หรือการตัดสินใจที่รวดเร็ว ลดการทำงานที่ซับซ้อน ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมในระดับกำหนดนโยบาย อาจต้องพิจารณาถึงทักษะและความสามารถของตัวแทนชุมชน รวมไปถึงต้องมีตัวแทนที่คอยตัดสินใจหรือชี้ขาดในบางกรณีที่ไม่สามารถหาทางออกได้ เพื่อให้การทำงานสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้โดยไม่เป็นอุปสรรค

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา แก้วเทพ, คำจร หลุยยะพงศ์, รุจิรา สุภาษา และ วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2543). **สื่อเพื่อชุมชน:**

การประมวลองค์ความรู้. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

กาญจนา แก้วเทพ และคณะ. (2549). **วิทยุชุมชน: คลื่นหนูนการสร้างพลังให้ท้องถิ่น.** กรุงเทพฯ:

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จิตภา ปราสาททอง สัมภาษณ์. (2558, 14 พฤษภาคม). ตัวแทนผู้ชมในพื้นที่จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์.

ชัยวัฒน์ จันทิมา. (2558, 21 เมษายน). ผู้ริเริ่มและก่อตั้งพะเยาทีวีชุมชน. สัมภาษณ์.

ประพันธ์ นันทิยา. (2558, 13 พฤษภาคม). คณะกรรมการก่อตั้งพะเยาทีวีชุมชน. สัมภาษณ์.

ภทรา บุรารักษ์. (2556). **โทรทัศน์ท้องถิ่น: สื่อใหญ่ที่อยู่ได้เพราะความรักของคนเล็กๆ.**

เอกสารเผยแพร่ในงานเสวนาทางวิชาการ, มหาวิทยาลัยพะเยา, คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์

ภทรา บุรารักษ์. (2551). **โทรทัศน์ส่วนภูมิภาค: การกำเนิด การดำรงอยู่ การพัฒนา.** คุณฉินพันธ์,

คณะนิเทศศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภูมิพิช ชมชื่น. (2551). **ปัจจัยแห่งความอยู่รอดของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์ศรีราชา.**

วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

ลัดดาวัลย์ อินทจักร. (2552). **กระบวนการดำเนินงานโทรทัศน์ชุมชน : บ้านนอกทีวี.**

วารสารการสื่อสารมวลชน คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 1(2), 1-17.

วีระพงษ์ กังวานนวกุล. (2558, 15 พฤษภาคม). สมาชิกผู้ชมและผู้ฟังรายการไทยพีบีเอส จ.เชียงราย. สัมภาษณ์.

สิขเรศ ศิราภรณ์ สัมภาษณ์. (2558, 23 เมษายน). นักวิชาการด้านทีวีดิจิทัล. สัมภาษณ์.

สุชาติ เลิศสุวรรณ. (2558, 14 พฤษภาคม). อาสาสมัครและผู้ผลิตรายการพะเยาทีวีชุมชน. สัมภาษณ์.

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2549). **การสื่อสารเพื่อการพัฒนา: พัฒนาการ แนวคิด สภาพการณ์ในสังคมไทย.**

กรุงเทพฯ: ศูนย์สื่อและสิ่งพิมพ์แก้วจอม.

อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. (2542). **ระบบวิทยุและโทรทัศน์ไทย: โครงสร้างทางเศรษฐกิจการเมืองและ**

ผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุไรพร พรหมประเสริฐ. (2558, 14 พฤษภาคม). ตัวแทนผู้ชม และภาคธุรกิจในพื้นที่จังหวัดพะเยา. สัมภาษณ์.